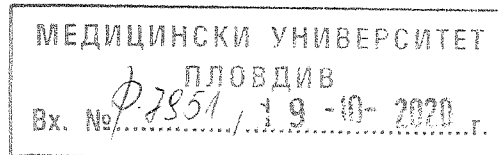

Рецензия за ОНС „Доктор“

РЕЦЕНЗИЯ

От Проф. Д-р Милена Димитрова Пенева, дм, дн

на основание Заповед № Р-1372/24.08.2020 на процедура по ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ на МУ-Пловдив

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор' по професионално направление „Дентална медицина“, докторска програма „Детска стоматология“ към катедра „Детска дентална медицина“ на ФДМ при МУ-Пловдив

Автор: д-р Севда Илиева Римоловска

Форма на докторантурата: самостоятелна подготовка

Катедра: „Детска дентална медицина“ на ФДМ при МУ-Пловдив

Тема: „Карисес в съседство с обтуриции в детска възраст“

Научен ръководител: научен ръководител проф. Д-р Мария Куклева-Тодорова, дм, дн

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Представеният комплект материали на хартиен е в съответствие с Чл.115 (1) от Процедура за придобиване на ОНС „доктор“ в МУ – Пловдив; Правилник на МУ-Пловдив от 06.11.2014 г. и включва следните документи:

- Заявление до Ректора на МУ-Пловдив за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд
- автобиография в европейски формат с подпис на докторанта
- нотариално заверено копие от диплома за висше образование
- заповеди за записване в докторантура, прекъсване на обучението (поради майчинство) и за продължаване на обучението; за отчисляване с право на защита
- заповед за провеждане на изпит от индивидуалния план и съответен протокол за издържан изпит или докторантски минимум по специалността
- протокол от катедрен съвет за предварително обсъждане на дисертационния труд и взетите решения за разкриване на процедура и за състав на научно жури
- дисертационен труд
- автореферат
- списък на научните публикации по темата на дисертацията
- копия на научните публикации
- списък на участията в научни форуми
- списък на забелязани цитирания
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи
- други документи, свързани с хода на процедурата

Докторантът е приложил 4 публикации.

Предоставеният ми комплект материали на хартиен носител са в съответствие с изискванията за прилагане на закона за развитие на академичния състав на Република България и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в МУ-Пловдив.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Д-р Севда Илиева Римоловска е родена на 08.04.1973 г. Придобива магистърска степен по стоматология в Стоматологичен факултет-Пловдив през 2001 г. Придобива специалност по детска дентална медицина през 2006 г. след обучение от 2002-2005 г. специализира в Катедрата по детска дентална медицина на ФДМ, към МУ-Пловдив.

Асистент е в Катедрата по дентална медицина, ФДМ, МУ-Пловдив от 2007 г. до този момент. В момента е отговорник по учебната дейност.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Оперативното лечение на зъбния кариес винаги е било насочено към изработване на перфектния кавитет и намиране на най-подходящия възстановителен материал, които да осигурят дълготрайност и надеждност на obturацията, както и намаляване на рисковете от дефекти и усложнения. Този стремеж съществува от началото на денталната медицина като специалност и я съпровожда в развитието си през годините. Винаги обаче, независимо от вида и методиката на кавитетната препарация, както и от вида на obtуровъчния възстановителен материал, има случаи, в които obturацията в кратък или относително по-дълъг период от време е опорочена и довежда до ново развитие на кариес около нея. Търсенето на причините за това е предпоставка за избягване на нежеланите усложнения и подобрява както техниката на кавитетната препарация, така и осъвършенства новосъздадените материали за възстановяване на засегнатите зъбни структури. Изучаването на всички видове развил се кариес, свързан с obturацията е цел на редица проучвания.

Дисертационният труд на д-р Севда Римоловска е насочена именно в тази сфера, което го превръща в актуален и навременен.

4. Познаване на проблема

Авторката показва задълбочено познаване на проблема. Литературният обзор е изчерпателен, задълбочен, с разностранно разглеждане на проблема и всички решени и нерешени моменти.

Литературният обзор е написан на 64 страници и е подкрепен от литературна справка от от 264, от които 9 на кирилица и 155 на латиница. Включената информация е съвременна и пълноценна – 43,56% от цитираните източници са след 2000 г, а 15,15% са от последните 10 години.

Литературният обзор представя изчерпателна информация за развитието на кариес, свързан с obturацията. Проследяват се всички възможни наименования, използвани за тези случаи и критично се анализират. Изучено е разпространението на този вид кариес при временните и постоянните зъби. Цитират се проучвания у нас и в чуждата

литература. Издирени са рисковите фактори за развитието на този вид кариес, като нарушения баланс между рисковите и протективните фактори в оралната среда, маргиналната цялост на обтурацията, вида на възстановителния материал, опита на денталния лекар, вида на зъба и други. Обръща се сериозно внимание на диагностиката на кариеса в съседство с обтурацията, като визуалната диагностика, рентгенова, лазерна флуоресценция, фиброоптичната трансилуминация, електрокондуктивния метод. Сериозна част от обзора е насочена към профилактиката и лечението на този вид кариес.

Разностранното проучване на проблема очертава пътя за провеждане на научното изследване на автора, водено от синтезираните нерешени проблеми.

В литературната справка се виждат водещи изследователи в областта. Представеният литературен обзор може да се използва от всеки, който иска да се запознае с проблема.

5. Методика на изследването

Целта на дисертационния е да се проучи зъбния кариес в съседство с обтурация при временни и постоянни зъби у нас и да се изработят препоръки за профилактика и лечение. Целта прилиза от изведените от литературния обзор нерешени проблеми в областта. За потигане на формулираната цел авторът си **поставя 6 основни задачи**.

Първата е свързана с установяване разпространението на този кариес у нас при постоянни детски зъби, втората е за разпространението му при временни зъби, третата проува мнението на денталните лекари у нас за лечението на временни и постоянни зъби, четвъртата цели установяване отношението на родителите към денталното лечение, петата е клинично проучване на кариес в съседство с обтурации от гласйномерни цементи и компомери. Последната шеста задача е да се изработят препоръки за избор на обтуровъчен материал за лечение на кариозни лезии, в съседство с обтурации на временни зъби.

Тези задачи са в състояние да реализират поставената цел и да допринесат за увеличаване на познанията в изследваната сфера.

Използваните материал и методи са разгледани по задачи. За епидемиологичното проуване за разпространение на този вид кариес при постоянните зъби са прегледани амбулаторните карти на 626 деца от 5 до 18 г, посетили ФДМ – Пловдив; за това при временните зъби са прегледани амбулаторните карти на 517 деца от 2 до 12 г. За проучване мнението на денталните лекари са анкетирани 160 лекари по дентална медицина и 75 стажант-лекари. За мнението на родителите са анкетирани 194 родители на деца, дошли за лечение на децата си във ФДМ-Пловдив. Клиничното проучване по пета задача е проведено върху 100 деца между 2 и 7 години.

Използваните методи са анкетен, клиничен и статистически методи. Те дават възможност да се изпълнят поставените задачи и да се реализира целта.

Използван е подходящ набор от разнообразни статистически методи, позволяващи да се получат достоверни резултати.

Материалите, методите и последователното подреждане на проведените проучвания са описани ясно като позволяват разбиране на същността им и създават условия за бъдещо възпроизвеждане от други учени.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Получените резултати от проведените изследвания са коректно представени, богато онагледени с доказателствен материал и включват 17 таблици и 77 фигури и 9 приложения.

Резултатите са описани на 107 страници. Представени са по задачи, като първо се представят резултатите, след тях следва анализ и завършва с изводи за всяка задача. Дисертационният труд завършва с 16 извода.

Всички резултати са превърнати в цифрови данни, което позволява статистическата им обработка, подкрепяща степента на достоверността им.

По първата задача, относно разпространението на кариеса, възникнал в съседство с obturation при постоянни детски зъби, са изведени 8 извода. Те показват, че най-често използваният obturovъчни материали са естетичните, че има усложнения при близо една трета от тях, че усложненията са по-често, в сравнение с амалгамата; най-често се наблюдават необратими лезии по границите на obturation. Правят се и изводи относно някои недостатъци на системата ICDAS, относно невъзможността за едновременна регистрация на първичен кариес и този, около границите на obturation.

По втората задача, която проследява същите параметри при временните зъби са изведени 7 извода, които показват приблизително еднаква картина. Разликата тук е, че усложненията при временните зъби са еднакво срещани при obturation от амалгама и при естетичните obturation.

Третата задача проследява мнението на лекари и стажант лекари по детска дентална медицина. Те твърдят, че предпочитат естетичните материали, и макар да разясняват предимствата и недостатъците на obturovъчните материали са склонни да се съобразяват с изискванията на родителите. Стажант лекарите теоретично са по-добре подготвени.

Четвъртата задача проследява мнението на родителите. Те предпочитат естетичните obturation, но изборът се влияе от социалния и образователния им статус. Независимо от това те са склонни да се съобразяват с мнението на лекарите по дентална медицина.

Съществената част от дисертационния труд е петата задача, където се проследява лечението на 100 кариозни лезии на временни молари. Тук авторката открива доста нисък процент на успех – едва при 34,8%, което говори за много усложнения, независимо от вида на obturovъчния материал, познаването на правилата за работа и вида на лезията. Вътре в групата има относителни разлики при всеки един от факторите, но поради големия дял на усложнения, вероятно най-важните фактори се крият в рисковата орална среда при децата.

Шестата задача е изработване на препоръки за избор на obturovъчен материал и поведение на лекуващия при кариес на временните зъби. Те обхващат както диагностиката, така и лечението.

Авторът показва умение да дискутира собствените си резултати, да борави с литературата и да прави аналитични сравнения, намирайки точното място и обективната стойност на получените данни. Получените резултати обогатяват познанията в областта на развиващия се кариес в съседство с obturation и предлагат препоръки за правилно поведение при лечението му.

Получените резултати са подкрепени от надеждни статистически методи, използвани уместно. Достоверността на резултатите подкрепят направените изводи и показват уменията на автора да постига поставените си цели, като вещо коментира, визуализира и анализира фактите.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Направените 16 изводи са логично следствие от получените резултати. Те са синтез на всички значими резултати и ясно и точно формулират значението им за теорията и практиката. Те разкриват стойността на предложени научен труд.

От получените резултати на разглеждания труд могат да се синтезират някои теоретични приноси – оригинални, потвърдителни и приноси за клиничната практика.

Като оригинални теоретични приноси могат да се посочат:

1. За първи път у нас се разглежда въпроса за развитието на кариес, в съседство с обтурация при временни и постоянни детски зъби;
2. За първи път се прави епидемиологично проучване за разпространението на кариеса, в съседство с обтурации при временни и постоянни детски зъби;
3. За първи път у нас е проведено клинично проучване на кариес на временни зъби, възникнал в съседство с обтурации от ГЙЦ и компомер

Потвърдителни приноси:

1. Проучено е значението на вида обтуровъчен материал за развитие впоследствие на кариес в съседство на обтурацията;
2. Проучено е значението на зъбната повърхност за развитие на кариозна лезия в съседство на обтурация при временни зъби;
3. Проучено е значението на първичната активност на лекуватата кариозна лезия за развитие впоследствие на лезия в съседство с обтурацията.

Приноси за клиничната практика:

1. За първи път у нас е изработена препоръка за избор на обтуровъчно средство и поведение при лечението на кариес в съседство с обтурация при временните зъби.

Авторката добре е формулирала и обосновала научния проблем и теоретичната хипотеза. Трудът доказва с нови средства съществени нови страни в съществуващи научни проблеми и теории. Създава нови методи на изследване и схеми за лечение и контрол. Получени и доказани са нови и потвърдителни факти. Приносите са значими за денталната наука у нас и за практиката. Изработените правила и препоръки могат да се

недрят в практиката. Този труд трасира ерспективите за развитие на познанията и подходите в оперативното лечение на кариозните лезии при временните зъби.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Д-р Севда Римоловска представя 4 научни публикации, свързани с дисертационния труд. Три от тях са в сп. Дентална медицина, а една е в реферираното списание IJSR.

Авторката участва и с 7 участия в научни конгреси. Пет от тях са в международни конгреси и конференции, а две са в местни научни форуми.

Всички публикации и участия в научни форуми са върху материали от дисертацията, показващи постигнатите резултати. Авторката е първи автор във всички тях и единствен автор в публикацията в реферираното списание, където са публикувани критериите за избор на obturovъчен материал при лечение на кариес на временните зъби.

9. Лично участие на докторантката

Разглежданият дисертационен труд е лично дело на автора и всички получени резултати са съществен личен авторов принос.

10. Автореферат

Авторефератът е оформен според изискванията на всички правилници. Представлява синтез на извършения труд, който изчерпателно разглежда всичко извършено и обективно отразява дисертационния труд. Показва обективно получените резултати и изводите от тях. Формулираните приноси ясно показват значимостта на извършения труд. Авторката описва 8 приноса от проведеното научно проучване.

11. Критични забележки и препоръки

На този етап нямам критични забележки.

12. Лични впечатления

Познавам авторката от работата ѝ като асистент в катедрата по детска дентална медицина, ФДМ, МУ-Пловдив. Тя е сериозна, трудолюбива, задълбочена в работата си.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Препоръчвам на д-р Севда Римоловска да продължи проучванията си в тази сфера, която е от изключителна важност за съвременното оперативное лечение на зъбния кариес. Необходимо е целенасочена работа за намаляване на случаите с усложнения от оперативното лечение на кариозните лезии на временните и постоянните детски зъби.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Разглежданият дисертационен труд е посветен на изключително важен проблем в кариесологията, специално в детска възраст. Той не е проучван до този момент у нас и представлява попълване на значима празнина в теорията и практиката на детската

дентална медицина у нас. Правилно зложено и конструирано, научното проучване реализира поставената цел.

Дисертационният труд съдържа оригинални, потвърдителни и приложни резултати и отговаря на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на МУ - Пловдив. Представените материали и дисертационни резултати **напълно** съответстват на специфичните изисквания на МУ – Пловдив.

Представеният дисертационен труд показва, че д-р Севда Римоловска притежава задълбочени теоретични познания и професионални умения по научната специалност „детска стоматология“, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научни изследвания.

Изложените аргументи за качествата на дисертационния труд и на авторката му ми дават основание убедено да дам положителна оценка за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултат и приноси. Ето защо предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на д-р Севда Илиева Римоловска в докторска програма по „Детска стоматология“ към катедра „Детска дентална медицина“ на ФДМ при МУ-Пловдив

13.10.2019 г.

София

Рецензент:

проф. Д-р Милена димитрова Пенева, дм, дн